

**ALGEMENE INSPECTIE
VAN DE FEDERALE POLITIE EN DE LOKALE POLITIE**

JAARVERSLAG 2024

CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER

Gefinancierd door de Europese Unie

Juni 2025

**Directie
Audit en inspectie**

BESTEMMELINGEN

De heer B. Quintin, Minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Beliris	Exemplaar 1
Mevrouw A. Verlinden, Minister van Justitie, belast met Noordzee	Exemplaar 2
Mevrouw A. Van Bossuyt, Minister van Asiel en Migratie, en Maatschappelijke Integratie, belast met Grootstedenbeleid	Exemplaar 3
Mevrouw I. Godart, Procureur-generaal van Mons	Exemplaar 4
De heer E. Snoeck, Commissaris-generaal van de federale politie	Exemplaar 5
De heer W. Thielemans, Directeur-generaal van de Algemene directie bestuurlijke politie	Exemplaar 6
De heer F. Roosemont, Directeur-generaal van de Dienst Vreemdelingenzaken	Exemplaar 7
Mevrouw K. Stinckens, Voorzitter van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten	Exemplaar 8
De heer J. De Volder, Inspecteur-generaal ad interim van de Algemene Inspectie van de federale politie en de Lokale Politie	Exemplaar 9

LIJST VAN AFKORTINGEN

AIG	Algemene Inspectie van de federale politie en de Lokale Politie
AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund
ANAD	Accompanied Inadmissible person
BAC	Brussels Airport Company
BML	Belgische Migratie Liaisons
BruNat	Brussel-Nationaal (Zaventem)
CGWB	Interne directie voor preventie en bescherming op het werk van de federale politie
Comité P	Vast Comité van Toezicht op de politiediensten
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
C(J)RO	Collecting (joint) Return Operation
DEPA	Deported person Accompanied
DEPO	Deported person
DEPU	Deported person Unaccompanied
DGLV	Directoraat-Generaal Luchtvaart
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
FRA	Fundamental Rights Agency
FRONTEX	European border and coast guard agency
IGEO	Directie Individuele Onderzoeken
INAD	Inadmissible Person
JRO	Joint Return Operation
LPA	Luchtvaartpolitie - federale politie
MPOT	Maatschappelijk en psychologisch ondersteuningsteam van de luchtvaartpolitie
NRO	National Return Operation
SPC	Spoorwegpolitie - federale politie
SPN	Scheepvaartpolitie - federale politie
WPA	Wet op het politieambt

VOORWOORD

“Het afgelopen jaar 2024 was opnieuw een jaar waarin de Algemene Inspectie van de federale politie en de Lokale Politie haar rol als onafhankelijk toezichthouder op de gedwongen terugkeer met toewijding heeft ingevuld. Dit activiteitenverslag biedt een gedetailleerd overzicht van onze controleactiviteiten en bevindingen met betrekking tot de uitvoering van de gedwongen terugkeer in het afgelopen jaar.

De gedane controles richten zich zoals in dit rapport uiteengezet op alle aspecten van het terugkeerproces, van de voorbereiding tot de evaluatie, met bijzondere aandacht voor de eerbiediging van de mensenrechten en het correcte gebruik van dwang en dwangmiddelen. Daarbij baseren we ons o.a. op de filosofie van de CP3¹ en meer concreet op een risicoanalyse-matrix om onze toezichtstaken zo efficiënt mogelijk uit te voeren en potentiële risico's te identificeren.

De cijfers in dit verslag tonen een complexe realiteit, met een voortdurende interactie tussen het wettelijk kader en de fundamentele rechten van de betrokken personen. We zien bij benadering een status quo in het aantal personen dat middels gedwongen terugkeer werd verwijderd in vergelijking met 2023. Het is van cruciaal belang dat we deze trends nauwlettend blijven volgen en analyseren. Ook de gegevens met betrekking tot de gebruikte dwangmiddelen en het verzet dat wordt gepleegd door te verwijderen personen vragen om voortdurende aandacht en evaluatie.

De wetswijziging van 12 mei 2024, waarbij het artikel 28/3 werd toegevoegd aan de Vreemdelingenwet, heeft onze controleopdracht verruimd naar de controle op de gedwongen tenuitvoerlegging van overdrachts-, terugdrijvings- en verwijderingsmaatregelen. De AIG analyseert de wetswijziging en de aanpassingen die dit voor onze opdracht inhoudt.

(Voor)uitkijkend naar de toekomst, en rekening houdend met de beleidsvoornemens van de nieuwe regering op het vlak van migratie, zal de AIG zich blijven inzetten voor een humane en rechtmatige tenuitvoerlegging van de gedwongen terugkeer. We maken ons sterk onze opgedane expertise en onafhankelijkheid te blijven inzetten om zo bij te dragen aan een transparant en verantwoordelijk terugkeerbeleid. Daarbij is het eveneens essentieel dat we de uitdagingen die we in dit verslag identificeren - zoals de beperkte controlecapaciteit en -middelen - blijven evalueren.”

¹ Omzendbrief CP3 van 29 maart 2011 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, Belgisch Staatsblad 21 april 2011.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	7
2	REFERENTIEKADER	9
2.1	Europese regelgeving als basis voor de controleopdracht	9
2.2	Nationale regelgeving: Juridische grondslag voor de AIG	9
2.2.1	<i>Controleopdracht vóór publicatie van de wetswijziging van 12 mei 2024</i>	9
2.2.2	<i>Controleopdracht na publicatie van de wetswijziging van 12 mei 2024</i>	10
2.2.3	<i>De specifieke rol van de AIG bij de controle op de gedwongen terugkeer</i>	11
2.3	Dubbele focus, één missie	12
2.3.1	<i>Focus op het optimaliseren van het functioneren van de politiediensten</i>	12
2.3.2	<i>Focus op de eerbiediging van de fundamentele rechten</i>	14
3	OVERZICHT VAN DE VERWIJDERINGEN	18
3.1	Beslissingen tot verwijdering genomen door DVZ	18
3.2	Gebruik van dwangmiddelen door de federale politie	19
3.3	Verzet gepleegd door een te verwijderen persoon	20
3.4	Verwondingen als gevolg van een poging tot verwijdering door de federale politie	20
4	CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER	21
4.1	Algemene situering - methodologie	21
4.2	Financiering van de missie	22
4.3	Fasen van de controle	23
4.3.1	<i>Voorbereiding</i>	23
4.3.2	<i>Uitvoering</i>	24
4.3.3	<i>Evaluatie</i>	25
4.4	Overzicht van de controles uitgevoerd door de AIG	26
4.4.1	<i>Evolutie van het aantal controles door de AIG</i>	27
4.4.2	<i>Aantal personen betrokken bij het toezicht van de AIG</i>	28
4.4.3	<i>Gebruikte dwangmiddelen tijdens het toezicht van de AIG</i>	29
4.4.4	<i>Verzet gepleegd tijdens de controles van de AIG</i>	30
4.4.5	<i>Verwondingen tijdens het toezicht van de AIG</i>	30
5	OVERZICHT VAN OPSTANDEN AAN BOORD GEMELD DOOR LPA	32
5.1	Vlucht SN369 van 05/01/2024:	32
5.2	Vlucht SN255 van 07/01/2024:	32
5.3	Vlucht AT833 van 24/02/2024:	33
5.4	Vlucht SN369 van 10/05/2024:	33
5.5	Vlucht ET773 van 10/05/2024:	33
5.6	Vlucht TK1942 van 27/05/2024:	33
5.7	Vlucht SN369 van 02/12/2024:	34
6	OVERZICHT VAN DE KLACHTEN	35
7	AANBEVELINGEN & AANDACHTSPUNTEN	37
7.1	Aanbevelingen	37
7.2	Aandachtspunten	39
8	CONCLUSIE	41

Tabellen

Tabel 1 - Evolutie aantal personen die door een gedwongen terugkeer werden verwijderd, 2022-2024.....	18
Tabel 2 - Evolutie aantal personen die door een gedwongen terugkeer werden verwijderd, per vervoermiddel, 2022-2024.....	18
Tabel 3 - Evolutie aantal personen verwijderd door DVZ, gedwongen terugkeer en terugdrijvingen, 2022-2024.....	19
Tabel 4 – Gebruik van dwangmiddelen door de federale politie	19
Tabel 5 - Aantal uitgevoerde controles door de AIG	27
Tabel 6 – Aantal personen betrokken bij het toezicht van de AIG	28
Tabel 7 -Aantal gebruikte dwangmiddelen tijdens het toezicht van de AIG	29
Tabel 8 - Aantal weerspannige handelingen tijdens de controles van de AIG.	30

AIG

1 INLEIDING

Dit jaarverslag 2024 biedt een overzicht van de controleactiviteiten die door de Algemene Inspectie (AIG) zijn uitgevoerd met betrekking tot de gedwongen terugkeer in het afgelopen jaar.

De AIG is wettelijk verplicht² jaarlijks een rapport op te stellen waarin zij haar controleactiviteiten samenvat. Dit verslag bevat cruciale gegevens over het aantal uitgevoerde controles, het aantal gedwongen verwijderingen, de gebruikte dwang en dwangmiddelen en eventuele casussen van aantasting van de fysieke integriteit van vreemdelingen of van politiemensen.

Gedwongen terugkeer is – zo blijkt – een complexe en gevoelige materie die plaatsvindt binnen een strikt wettelijk kader waarbij de fundamentele rechten ('human rights') en de menselijke waardigheid van de betrokken personen centraal staan.

De AIG heeft als onafhankelijke toezichthouder de wettelijk omschreven opdracht om na te gaan of de verwijderingen op een humane, rechtmatige, opportune, proportionele en subsidiaire wijze worden uitgevoerd, in overeenstemming met nationale en internationale regelgeving (cfr. infra).

De controles van de AIG richten zich op verschillende (deel)aspecten van het terugkeerproces waaronder de voorbereiding, de uitvoering en de evaluatie. Dit omvat onder meer het toezicht op de behandeling van kwetsbare personen, zoals zwangere vrouwen, gezinnen met minderjarige kinderen, niet-begeleide minderjarigen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het gebruik van dwangmiddelen doorheen de verwijderingen, de naleving van fundamentele rechten en de samenwerking tussen de betrokken instanties zoals de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), de federale politie maar ook andere partners zoals het Directoraat-Generaal Luchtvaart (DGLV), Brussels Airport Company (BAC), NMBS en de luchtvaartmaatschappijen. Om haar toezichtstaken zo efficiënt mogelijk uit te voeren maakt de AIG enerzijds gebruik van een risicoanalysematrix. Deze tool helpt bij het identificeren van potentiële risico's alsook het prioriteren van controleopdrachten. De risicoanalyse wordt uitgevoerd op basis van informatie uit dossiers, eerdere ervaringen en signalen uit het werkveld.

² Koninklijk besluit van 19 juni 2012 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en het koninklijk besluit van 20 juli 2001 betreffende de werking en het personeel van de algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie in het kader van de controle van de gedwongen terugkeer, Belgisch Staatsblad van 2 juli 2012

Hierbij wordt bijzondere aandacht besteed aan situaties waarin de mensenrechten in het gedrang kunnen komen door disproportioneel gebruik van dwang en/of dwangmiddelen.

Anderzijds steunt de AIG voor een effectieve en verbetergerichte uitvoering van de controle op de gedwongen terugkeer op een voortdurende toepassing c.q. reflectie van de CP3-richtlijnen. De CP3-principes benadrukken immers het belang van organisatiebeheersing en risicomanagement hetgeen direct aansluit bij de methodologie die de AIG hanteert.

Het uitvoeren van de controleopdrachten brengt echter ook uitdagingen met zich mee. De toegankelijkheid van gegevens, de beperkte middelen en tijdsdruk door een beperkte capaciteit vormen niet onbelangrijke obstakels bij het plannen en uitvoeren van grondige controles.

Resumerend bevat dit verslag naast een inkijk in het referentiekader en een overzicht van de verwijderingen in 2024 (beslissingen, dwangmiddelen, verzet, ...) ook cijfergegevens en een analyse van de bevindingen uit de uitgevoerde controles, inclusief trends in klachten en incidenten. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de geregistreerde opstanden aan boord gemeld door de LPA en aan een overzicht van klachten die in het afgelopen jaar opgetekend werden. Hoofdstuk 7 buigt zich over aandachtspunten en aanbevelingen, geformuleerd om zowel de kwaliteit als de transparantie van het terugkeerproces te optimaliseren. Het verslag sluit af met een beknopte vooruitblik op toekomstige prioriteiten en acties die nodig zijn om een humane en rechtmatige uitvoering van gedwongen terugkeer te blijven waarborgen.

2 REFERENTIEKADER

De AIG is door de wetgever aangewezen als de onafhankelijke instantie die belast is met de controle op de uitvoering van gedwongen terugkeeroperaties. Deze controleopdracht van de AIG is vastgelegd in zowel Europese als nationale regelgeving, en is bedoeld om te waarborgen dat gedwongen terugkeeroperaties op een rechtmatige en humane manier worden uitgevoerd. De AIG houdt toezicht op deze operaties en gaat na of deze voldoen aan de geldende wet- en regelgeving, waarbij het respect voor de mensenrechten van de betrokken vreemdelingen centraal staat.

2.1 EUROPESE REGELGEVING ALS BASIS VOOR DE CONTROLEOPDRACHT

De controleopdracht van de AIG vindt haar basis in artikel 8.6. van de Richtlijn 2008/115/EG³ ('Terugkeerrichtlijn'). Deze richtlijn verplicht de Europese lidstaten een doeltreffend controlemechanisme te organiseren voor gedwongen terugkeeroperaties, met inachtneming van de fundamentele rechten en de menselijke waardigheid van de betrokken vreemdelingen. De richtlijn benadrukt de noodzaak van een onafhankelijke toezichthouder.

2.2 NATIONALE REGELGEVING: JURIDISCHE GRONDSLAG VOOR DE AIG

De nationale implementatie van de Europese richtlijn 2008/115/EG is geregeld in de Wet van 15 december 1980⁴ (Vreemdelingenwet). Bij Wet van 12 mei 2024⁵ werd de vreemdelingenwet gewijzigd met gevolgen voor de opdracht van de AIG. De AIG analyseert momenteel de gevolgen van de wijzigingen in de wetgeving gericht op de aard en de modaliteiten van haar controletaak.

2.2.1 CONTROLEOPDRACHT VÓÓR PUBLICATIE VAN DE WETSWIJZIGING VAN 12 MEI 2024

De Europese richtlijn 2008/115/EG werd geïmplementeerd in de Vreemdelingenwet d.m.v. artikel 74/15 §3:

“De Koning duidt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de instantie aan die belast is met de controle op de gedwongen terugkeer en bepaalt de

³ Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven (Publicatieblad van de Europese Unie van 24 december 2008, L 348/98 e.v.)

⁴ Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, Belgisch Staatsblad van 31 december 1980, 1980-12-31/001

⁵ 12 mei 2024. – Wet tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en van de wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen inzake het aanklappend terugkeerbeleid, Belgisch Staatsblad van 10 juli 2024, C – 2024/006654.

nadere regels van deze controle. Deze instantie is onafhankelijk van de autoriteiten bevoegd voor de verwijdering.”

Artikel 74/15, § 3, was opgenomen in titel III quater van de Vreemdelingenwet: "Bepalingen van toepassing op de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op het grondgebied verblijven". De bepalingen van deze titel zijn dus niet van toepassing op situaties aan de Belgische buitengrens.

De AIG was derhalve als controleorgaan voor gedwongen terugkeer verantwoordelijk voor de controle op de gedwongen terugkeer van onderdanen van derde landen die zich reeds juridisch op het grondgebied bevinden, in dit geval DEPO's die naar een plaats van bestemming worden verwijderd, hetzij zonder begeleiding tijdens de terugkeervlucht (DEPU), hetzij met begeleiding tijdens de terugkeervlucht (DEPA).

Het was echter in zijn hoedanigheid van controleorgaan⁶ op de geïntegreerde politie dat de AIG terugdrijvingen aan de grens kon controleren (artikel 14 van de Schengen Borders Code) en alleen ten aanzien van de met grenstoezicht belaste politiediensten⁷.

In voorkomend geval gaat het om de terugdrijving aan de Belgische buitengrens van "inadmissible passengers" die worden teruggedreven naar een plaats van bestemming, hetzij zonder begeleiding tijdens de terugvlucht (INAD), hetzij met begeleiding tijdens de terugvlucht (ANAD).

2.2.2 CONTROLEOPDRACHT NA PUBLICATIE VAN DE WETSWIJZIGING VAN 12 MEI 2024

In de Wet tot wetswijziging van 12 mei 2024 worden in artikel 74/15 van de Vreemdelingenwet, ingevoegd bij de wet van 19 januari 2012⁸, de paragrafen 2 en 3 opgeheven.

De nationale implementatie van de Europese richtlijn 2008/115/EG wordt vervolgens toegevoegd in de Vreemdelingenwet in artikel 28/3:

“De Koning wijst, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de instantie aan die belast is met de controle op de gedwongen tenuitvoerlegging van de overdrachts-, terugdrijvings- en verwijderingsmaatregelen, en bepaalt de nadere regels van deze controle. Deze instantie is onafhankelijk van de autoriteiten bevoegd voor de overdracht, terugdrijving en verwijdering. Deze instantie stelt van iedere overdracht, terugdrijving of verwijdering die zij controleert een chronologisch verslag

⁶ Artikelen 5 en 8 van de Wet van 15 mei 2007 betreffende de Algemene Inspectie van de federale en lokale politie en houdende diverse bepalingen betreffende de rechtspositie van sommige leden van de politiediensten, Belgisch Staatsblad van 31 mei 2007, 2007000560.

⁷ Verordening (EU) 2016/399 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende een Uniecode voor de overschrijding van de grenzen door personen (Schengengrenscore), Pb. EU L 77 van 23 maart 2016, 1-52.

⁸ Wet van 19 januari 2012 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, Belgisch Staatsblad van 17 februari 2012, 2012000092.

op. Eveneens stelt zij ieder jaar een jaarverslag op met betrekking tot haar opdrachten van controle op de gedwongen terugkeer. De nadere bepalingen met betrekking tot deze verslagen en de bestemmingen ervan worden door de Koning, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, vastgesteld. Het jaarverslag wordt gepubliceerd op het voor het publiek toegankelijk informatienetwerk van deze instantie.

De toevoeging van artikel 28/3 heeft een rechtstreekse invloed op de controleopdracht die wordt uitgevoerd door de AIG. Het artikel specificeert dat de onafhankelijke instantie die door de Koning werd aangewezen, belast is met de controle op de gedwongen tenuitvoerlegging van de overdrachts-, terugdrijvings- en verwijderingsmaatregelen. De wetswijziging wordt momenteel door de AIG geanalyseerd, waarna in samenspraak met de bevoegde autoriteiten bepaald zal worden hoe de controleopdracht zich zal ontwikkelen. Deze aanpassing zou de wettelijke opdracht van de AIG kunnen verruimen naar een controle van zowel de DEPO's als de INAD's/ANAD's.

2.2.3 DE SPECIEKE ROL VAN DE AIG BIJ DE CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER⁹

Op basis van het Koninklijk Besluit van 19 juni 2012 wordt de AIG aangeduid als de instantie die belast is met de controle op de gedwongen terugkeer van vreemdelingen, zoals vastgelegd in artikel 9/1 van dit besluit. Conform dit artikel is het de verantwoordelijkheid van de overheid die de beslissing tot verwijdering neemt om de AIG voorafgaand aan elke gedwongen terugkeer in kennis te stellen van de datum en het tijdstip van uitvoering. Deze informatie stelt de AIG in staat haar controle uit te voeren, zoals beschreven in het desbetreffende artikel.

De AIG voert de controle uit met inachtneming van de beschikbare menselijke en budgettaire middelen, evenals het risico op incidenten met de vreemdelingen die verwijderd moeten worden of met aanwezige derden. De controle kan zowel het volledige proces van de gedwongen terugkeer omvatten als een deel daarvan, afhankelijk van de situatie en het specifieke geval. Dit is vastgelegd in artikel 9/2 van het Koninklijk Besluit.

Daarnaast is de AIG verplicht om een chronologisch verslag op te stellen van elke gecontroleerde terugkeeroperatie. Het verslag dient de bevindingen van de controle te bevatten en kan worden aangevuld met aanbevelingen, zoals beschreven in artikel 9/3. Dit verslag wordt verzonden naar de betrokken overheidsinstanties, waaronder de minister van Binnenlandse Zaken, de minister

⁹ Koninklijk Besluit van 19 juni 2012 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, Belgisch Staatsblad van 28 juni 2012, 2012000393.

die verantwoordelijk is voor de toegang tot het grondgebied en de verwijdering van vreemdelingen, en de overheid die de beslissing tot verwijdering heeft genomen.

De procedure en de rol van de AIG in de controle op gedwongen terugkeer zijn dus helder gedefinieerd en zijn bedoeld om de uitvoering van de controleopdracht op een transparante en verantwoorde manier te waarborgen.

2.3 DUBBELE FOCUS, ÉÉN MISSIE

De Algemene Inspectie hanteert tijdens haar toezicht op de gedwongen terugkeer een dubbele benadering: het optimaliseren van het functioneren van de geïntegreerde politie en het toezicht op de naleving van de mensenrechten. Deze twee aspecten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De mensenrechten vormen de ruggengraat van professioneel en legitiem politiewerk. Politiediensten hebben niet alleen de taak om de wet te handhaven, maar ook om fundamentele rechten en vrijheden te beschermen. Dit betekent dat wanneer de politiediensten optreden, dit steeds moet gebeuren binnen het kader van proportionaliteit, legaliteit en met respect voor menselijke waardigheid. Een politieorganisatie die de mensenrechten centraal stelt, draagt bij aan een rechtvaardige en veilige samenleving voor iedereen.

In volgende paragrafen lichten we beide invalshoeken toe en schetsen we hoe ze de kern vormen van onze dagelijkse werking.

2.3.1 FOCUS OP HET OPTIMALISEREN VAN HET FUNCTIONEREN VAN DE POLITIEDIENSTEN

De AIG beschikt over een eigen wettelijk kader waarin onder meer de opdrachten als onafhankelijk controleorgaan worden bepaald. Artikel 5 en 8 van de Wet op de Algemene Inspectie¹⁰ beschrijven de opdrachten en bevoegdheden van de Algemene Inspectie.

2.3.1.1 Artikel 5: Opdrachten van de Algemene Inspectie

De Algemene Inspectie fungeert als een onafhankelijk controleorgaan van de politiediensten en valt onder de uitvoerende macht. Haar hoofddoel is het optimaliseren van het functioneren van zowel de federale als de lokale politie, met respect voor de democratie en de bescherming van fundamentele rechten en vrijheden. De personeelsleden, onder leiding van de Inspecteur-generaal en de adjunct-Inspecteur-generaal, hebben de volgende taken:

- Onderzoeken van de werking, activiteiten en werkwijzen van de politiediensten;

¹⁰ Wet op de algemene inspectie, art. 29, Belgisch Staatsblad 15 juli 2002.

- Toezien op de naleving van wetten, verordeningen, bevelen, onderrichtingen en richtlijnen, evenals normen en standaarden;
- Bijdragen aan de definiëring, naleving en actualisering van de politionele deontologie;
- Regelmatig de efficiëntie en doeltreffendheid van de federale en lokale politie evalueren, onverminderd de interne procedures van die diensten;
- Uitoefenen van bevoegdheden met betrekking tot de evaluatie en opleiding van het personeel.

De uitvoering van de opdrachten zoals omschreven in hogergenoemd artikel 5 wordt door de Algemene Inspectie benaderd binnen het kader van organisatiebeheersing zoals uiteengezet in de omzendbrief CP3¹¹ van 29 maart 2011. Deze omzendbrief biedt een methodologisch referentiekader dat toelaat om controleopdrachten uit te voeren. De omzendbrief CP3 steunt op het COSO-model, dat internationaal erkend is als het standaardmodel voor interne controle. Dit model onderscheidt vijf componenten - interne omgeving, risico-inschatting, beheersingsmaatregelen, informatie en communicatie, en monitoring - die geïntegreerd toegepast worden binnen elke opdracht. Door deze systematische benadering garandeert de Algemene Inspectie niet alleen de kwaliteit en betrouwbaarheid van haar controles maar versterkt zij ook de legitimiteit en transparantie van haar optreden in het kader van goed bestuur en deugdelijk toezicht.

2.3.1.2 Artikel 8: Bevoegdheden van de Algemene Inspectie

Voor de uitvoering van hun opdrachten beschikken de leden van de Algemene Inspectie over een algemeen en permanent recht tot inspectie. Dit houdt in dat zij:

- Ter plaatse alle documenten en voorwerpen die nuttig zijn voor hun opdrachten mogen raadplegen;
- Kopieën mogen maken van deze documenten en voorwerpen, waarbij deze kosteloos worden afgegeven;
- Deze documenten en voorwerpen zich mogen laten bezorgen;
- Deze zo nodig in beslag mogen nemen.

¹¹ Omzendbrief CP3 van 29 maart 2011 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus, Belgisch Staatsblad 21 april 2011.

Indien blijkt dat de documenten, stukken en/of voorwerpen betrekking hebben op een lopend opsporings- of gerechtelijk onderzoek, kunnen zij deze zich enkel laten bezorgen of in beslag nemen mits het akkoord van de bevoegde magistraat.

Daarnaast hebben de leden van de Algemene Inspectie het recht om de personen bedoeld in artikel 5 vrij te horen en, na hun bevoegde overheid te hebben ingelicht, de lokalen te betreden waarin de betrokkenen hun ambt uitoefenen.

Behalve voor wat betreft gerechtelijke opdrachten, legt de Algemene Inspectie de resultaten van haar opdrachten voor aan de minister van Binnenlandse Zaken en, indien van toepassing, aan de minister van Justitie, de overheid of instantie die haar heeft gevat, en – wanneer de opdracht betrekking heeft op een korps van de lokale politie – tevens aan de burgemeester in een ééngemeentezone of aan het politiecollege in een meergemeentenzone.

Wanneer bij de uitvoering van haar opdrachten feiten worden vastgesteld die tot een tuchtprocedure aanleiding kunnen geven, brengt de Algemene Inspectie hiervan de bevoegde tuchtrechtelijke overheid op de hoogte.

De bepalingen vervat in artikel 5 en 8 vormen de basis voor de toezichtsofdracht van de AIG op de gedwongen terugkeer, waarbij een humaan en effectief terugkeerbeleid centraal staat. Door het functioneren van de politiediensten die deze verwijderingsoperaties uitvoeren te optimaliseren, draagt de Algemene Inspectie bij aan de bescherming van de democratische rechten en de mensenrechten in het algemeen.

2.3.2 FOCUS OP DE EERBIEDIGING VAN DE FUNDAMENTELE RECHTEN

De eerbiediging van de fundamentele rechten speelt een essentiële rol bij de uitvoering van de gedwongen terugkeeroperaties. De AIG ziet erop toe dat deze operaties niet alleen in overeenstemming zijn met de nationale wetgeving, maar ook met de fundamentele rechten van de betrokken vreemdelingen. De menselijke waardigheid moet tijdens het volledige verwijderingsproces worden gewaarborgd, zoals vastgelegd in internationale en nationale rechtsnormen. Bijzondere aandacht gaat uit naar de kwetsbaarheid van bepaalde groepen, zoals minderjarigen, vrouwen en personen met medische of psychologische kwetsbaarheden.

Om deze principes in de praktijk na te gaan, voert de AIG haar toezichtsofdracht uit via gerichte controles. Tijdens de monitoring van terugkeeroperaties wordt nauwlettend toegezien op de uitvoering en de omstandigheden waarin deze plaatsvinden. Daarbij ligt de nadruk op de fysieke en psychologische integriteit van de betrokken vreemdelingen, met bijzondere aandacht voor

het gebruik van dwang en dwangmiddelen, zoals bepaald in de Wet op het Politieambt¹² (WPA). De AIG streeft er tevens naar om structurele verbeteringen te bewerkstelligen en mogelijke schendingen te identificeren. Daarnaast hecht de AIG veel belang aan transparantie en het afleggen van verantwoording. Door zorgvuldige documentatie van de gemonitorde gedwongen terugkeeroperaties wordt niet alleen bijgedragen aan een objectieve evaluatie, maar ook aan de mogelijkheid om vast te stellen in hoeverre de naleving van de fundamentele rechten wordt gewaarborgd.

Bij de uitvoering van haar toezichtsoopdracht waakt de AIG over de eerbiediging van verschillende fundamentele rechten, zo ondermeer:

- **Het recht op leven¹³:** Toezicht opdat het leven van de vreemdelingen nooit in gevaar wordt gebracht. Dwang of dwangmiddelen mogen enkel worden toegepast wanneer dit strikt noodzakelijk is, op basis van een individuele dynamische risicoanalyse, en in overeenstemming met de bepalingen uit de Wet op het Politieambt¹⁴.
- **Het recht op menselijke waardigheid¹⁵:** Toezicht op een humane en respectvolle behandeling van vreemdelingen tijdens het volledige verwijderingsproces. In lijn met artikel 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) ziet de AIG erop toe dat vreemdelingen niet worden blootgesteld aan foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
- **Het recht op asiel¹⁶:** De Algemene Inspectie analyseert uitsluitend tijdens de controle op de tenuitvoerlegging van de gedwongen terugkeer de relevante informatie die wordt verkregen van de Dienst Vreemdelingenzaken en de federale politie.
- **Het recht op privacy, gezinsleven en bescherming van persoonsgegevens¹⁷:** Het waarborgen van de bescherming van persoonlijke gegevens en het respecteren van de

¹² Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, Belgisch Staatsblad 22 december 1992.

¹³ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 3; Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR), 16 december 1966, goedgekeurd bij wet van 15 mei 1981, Belgisch Staatsblad 13 maart 1983, art. 6; Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), 4 november 1950, goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955, Belgisch Staatsblad 19 augustus 1955, art. 2; Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (EU-Handvest), 7 december 2000, in werking sinds 1 december 2009, art. 2, lid 1.

¹⁴ Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, Belgisch Staatsblad 22 december 1992.

¹⁵ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 1; Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), 4 november 1950, art. 3.

¹⁶ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 14; Verdrag van Genève betreffende de status van vluchtelingen, 28 juli 1951, art. 1A(2) en Protocol van 1967.

¹⁷ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 12; Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), 4 november 1950, art. 8; Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016, art. 1 en 4; Europees Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, 7 december 2000, art. 7, 8 en 9.

persoonlijke levenssfeer gedurende operaties is van essentieel belang. De AIG houdt tevens toezicht opdat gezinnen tijdens verwijderingsoperaties niet onnodig gescheiden worden, en zoveel mogelijk worden afgeschermd van situaties waarin zicht op het gebruik van dwang(middelen) mogelijk is.

- **Het recht op bezittingen¹⁸:** Toezicht op de correcte behandeling van persoonlijke bezittingen van de betrokken vreemdelingen.
- **Het recht op toegang tot informatie¹⁹:** Toezicht op de verplichting om vreemdelingen duidelijk en tijdig te informeren over hun rechten en de procedures.
- **Het recht op medische bijstand²⁰:** Controle op de beschikbaarheid en toegang tot medische zorg indien nodig.
- **Het recht op sanitaire voorzieningen, hygiëne en voeding²¹:** Analyse van de omstandigheden waaronder de terugkeer plaatsvindt, inclusief toegang tot basisvoorzieningen zoals maaltijden en sanitaire faciliteiten.
- **Het recht op non-discriminatie²²:** Toezicht op de naleving van het non-discriminatieprincipe tijdens gedwongen terugkeeroperaties. Het non-discriminatieprincipe vereist dat vreemdelingen, ongeacht hun afkomst, geslacht, etnische achtergrond, religie of andere persoonlijke kenmerken, op een gelijke en eerlijke manier behandeld worden. In dit kader waakt de Algemene Inspectie erover dat alle vreemdelingen dezelfde rechten en bescherming genieten, zonder enige vorm van vooringenomenheid of bevoordeling.
- **Het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst²³:** Toezicht opdat de DEPO's niet onnodig belemmerd worden in hun recht om hun religie te beleven, zoals het houden van gebed, het dragen van religieuze kleding of het uitoefenen van andere religieuze rituelen, zelfs tijdens de terugkeeroperatie (rekening houdend met de medewerking van de betrokkenen).

¹⁸ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 17; 1951 Conventie van Genève, art. 13; Europees Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, 7 december 2000, art. 17; Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), Eerste Protocol, 20 maart 1952, art. 1.

¹⁹ Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, BS 31 december 1980, art. 29, 51/4 en 74/17.

²⁰ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 25.

²¹ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM), 10 december 1948, art. 25; Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR), 16 december 1966, art. 11.

²² Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (HGEU), 7 december 2000, art. 21; Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), 4 november 1950, art. 14.

²³ Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (HGEU), 7 december 2000, art. 10; Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), 4 november 1950, art. 9.

De Algemene Inspectie draagt, als onafhankelijk controleorgaan belast met het toezicht op de gedwongen terugkeer, substantieel bij aan het OPCAT-mechanisme²⁴. Zoals eerder vermeld waakt de AIG over het respect voor de fundamentele rechten van DEPO's, met bijzondere aandacht voor een humane behandeling en de naleving van internationale normen, waaronder het verbod op foltering en onmenselijke behandeling, zoals vastgelegd in het OPCAT en de VN Conventie tegen Foltering²⁵. Deze voortdurende toezichtsrol versterkt preventief de bescherming tegen potentiële schendingen van de rechten van de DEPO's.

Daarnaast bevordert de Algemene Inspectie de transparantie naar de overheden i.v.m. de gedwongen terugkeeroperaties door het opstellen van gedetailleerde rapporten over de uitvoering van de verwijderingsoperaties. Deze rapporten bevatten zowel de identificatie van aandachtspunten als aanbevelingen met het oog op optimalisatie, waarmee de effectiviteit van België's naleving van het OPCAT wordt versterkt en de naleving van internationale normen verder wordt gegarandeerd.

Tot slot fungeert de Algemene Inspectie als onafhankelijk klachtenmechanisme voor vreemdelingen die zich onterecht behandeld voelen tijdens het terugkeerproces. Dit stelt de Algemene Inspectie in staat om klachten grondig te onderzoeken, waardoor de juridische bescherming van betrokkenen wordt vergroot en de naleving van hun mensenrechten wordt gewaarborgd. Tevens ziet de Algemene Inspectie erop toe dat het 'Frontex Complaint Mechanism' correct wordt toegepast tijdens de verwijderingsoperaties. Door deze taken uit te voeren, speelt de Algemene Inspectie een cruciale rol in het versterken van het OPCAT-mechanisme en in de bevordering van de naleving van de internationale mensenrechtenstandaarden binnen België.

²⁴ VN (2017), Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT), aangenomen op 18 december 2002; Institut Fédéral pour la Protection et la Promotion des Droits Humains, "Mechanisme ter voorkoming van foltering wordt opgericht," geraadpleegd op 25 april 2025, <https://institutfederaldroitshumains.be/nl/mechanisme-ter-voorkoming-van-foltering-wordt-opgericht>.

²⁵ VN, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, aangenomen op 10 december 1984.

3 OVERZICHT VAN DE VERWIJDERINGEN

3.1 BESLISSINGEN TOT VERWIJDERING GENOMEN DOOR DVZ

Tabel 1 - Evolutie aantal personen die door een gedwongen terugkeer werden verwijderd, 2022-2024

Gedwongen terugkeer ²⁶		2022	2023	2024
Via Lucht	Herkomstland	1.668	1.759	1.982
	Dublin ²⁷	447	661	495
	Bilateraal	158	199	199
TOTAAL VIA LUCHT		2.294	2.619	2.676
Over Land	Herkomstland	223	252	206
	Dublin	288	414	324
	Bilateraal	113	98	64
TOTAAL OVER LAND		624	764	594
TOTAAL		2.918	3.383	3.270

Tabel 2 - Evolutie aantal personen die door een gedwongen terugkeer werden verwijderd, per vervoermiddel, 2022-2024

Type	2022	2023	2024
Vlucht zonder escorte	2.050	2.174	2.146
Vlucht met escorte	193	331	429
Auto	608	762	593
Special Flight - CJRO	14	7	5
Special Flight	37	107	96
Trein	16	2	1
TOTAAL	2.918	3.383	3.270

²⁶ De gedwongen verwijdering in België betreft de uitzetting van een vreemdeling op basis van de Vreemdelingenwet van 15 december 1980, naar het land van herkomst, een andere EU-lidstaat op grond van de Dublinverordening, of een derde land waarmee België een bilateraal akkoord heeft gesloten.

²⁷ De Dublinverordening (huidige versie: Dublin III, Verordening (EU) nr. 604/2013) regelt welke EU-lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielaanvraag. Als blijkt dat een ander land verantwoordelijk is, dan draagt België de asielzoeker over aan die lidstaat.

Tabel 3 - Evolutie aantal personen verwijderd door DVZ, gedwongen terugkeer en terugdrijvingen, 2022-2024

Types verwijderingen		2022	2023	2024
Gedwongen terugkeer (DEPA / DEPU)	Herkomstland	1.912	2.011	2.188
	Dublin	735	1.075	819
	Bilateraal	271	297	263
Totaal		2.918	3.383	3.270
Terugdrijvingen (INAD / ANAD)		1.752	1.843	1.883
TOTAAL		4.670	5.230	5.153

3.2 GEBRUIK VAN DWANGMIDDELEN DOOR DE FEDERALE POLITIE

Tabel 4 – Gebruik van dwangmiddelen door de federale politie

	LPA BruNat
Franse gordel	283
Quick-release handboeien	9
Reguliere handboeien	6
Velcro ²⁸	64
Velcro t.h.v. enkels	53
Velcro t.h.v. knieën	31
Geboeid vooraan	298
Geboeid achteraan	2
Veiligheidshelm ²⁹	3
DEPA gedragen	56
Totaal	803³⁰

²⁸ Betreft het totaal aantal personen waarbij minstens 1 velcro werd aangebracht. Bij een persoon kunnen velcro's op meerdere plaatsen worden aangebracht.

²⁹ De hoofdbescherming wordt niet beschouwd als dwangmiddel, maar als een beschermingsmiddel.

³⁰ Cijfers aangeleverd door de Luchtvaartpolitie (LPA). Er kunnen meerdere dwangmiddelen worden gebruikt bij verzet van eenzelfde persoon.

3.3 VERZET GEPLEEGD DOOR EEN TE VERWIJDEREN PERSOON

Tabel 5 – Verzet gepleegd door een te verwijderen persoon

	LPA BruNat
Roepen	79
Accordeonbeweging ³¹	25
Schoppen	27
Passieve weerstand	64
Bijten	11
Spuwen	13
Bloed spuwen	3
Uitkleden	0
Kopstoot	13
Zelfverwonding + poging	13
Poging tot ontsnapping	5
Fecaliën	1
Totaal	254³²

3.4 VERWONDINGEN ALS GEVOLG VAN EEN POGING TOT VERWIJDERING DOOR DE FEDERALE POLITIE

Tijdens de pogingen tot verwijdering uitgevoerd door de federale politie zijn er in 2024 in totaal 12 personen gewond geraakt. Deze verwondingen deden zich voor onder verschillende betrokken partijen:

- 4 DEPA's;
- 3 escorteurs van LPA BruNat;
- 5 overige medewerkers van LPA BruNat in de uitoefening van een andere functie.

Deze cijfers geven een indicatie van de risico's die gepaard gaan met de uitvoering van gedwongen verwijderingsmaatregelen en onderlijnen het belang van een aanpak waarin veiligheid en risicodetectie voor alle betrokkenen centraal staat.

³¹ Een beweging waarbij een te verwijderen persoon die wordt gedragen het bovenlichaam buigt en de knieën omhoogtrekt en vervolgens een krachtige rekbeweging maakt.

³² Cijfers aangeleverd door LPA. Eenzelfde persoon kan verschillende verzetmodi gebruiken.

4 CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER

4.1 ALGEMENE SITUERING - METHODOLOGIE

De controleopdracht inzake de gedwongen terugkeer wordt zoals supra aangehaald uitgevoerd in toepassing van artikel 9/1 van het Koninklijk Besluit betreffende de werking van de AIG³³. Dit artikel, evenals de artikelen 9/2 en 9/3 van hetzelfde besluit, schrijven de vorm en de modaliteiten van het toezicht voor³⁴.

De wetgever bepaalt als cruciale elementen die wij als kritieke succesfactoren durven omschrijven:

- de informatief flux tussen de autoriteit die de verwijderingsbeslissing neemt en de AIG³⁵, zodat deze laatste haar controleactiviteiten kan bepalen en uitvoeren;
- de persoon die het voorwerp is van de gedwongen terugkeer dient geïnformeerd te worden over de controle-opdracht van de AIG;
- inzake elke uitgevoerde controle wordt een verslag opgesteld, dat verzonden wordt naar de bevoegde autoriteiten;
- de controleopdracht wordt uitgevoerd op basis van de beschikbare middelen waarover de AIG beschikt op menselijk en budgettair vlak³⁶;
- de controleopdracht houdt rekening met het risico op incidenten tijdens de gedwongen terugkeer.

Op basis van deze vijf elementen en haar algemene bevoegdheid inzake het toezicht en de controle op het politieoptreden, gestoeld op artikels 5 en 8 van de Wet van 15 mei 2007 op de Algemene Inspectie, richt de AIG haar controleactiviteiten inzake gedwongen terugkeer in. Deze opdracht volgt daarbij de eerder aangehaalde dubbele focus vanuit één missie:

- controle op de naleving van de regelgeving inzake dwang en dwangmaatregelen;

³³ Koninklijk Besluit van 19 juni 2012 tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, Belgisch Staatsblad van 28 juni 2012, 2012000393.

³⁴ Zie 2. Referentiekader

³⁵ De AIG ontvangt eveneens van de federale politie informatie over de geplande verwijderingen alsook over de DEPO's.

³⁶ Hetgeen ook voor 2024 tot gevolg had dat de AIG niet alle risicovolle verwijderingsoperaties kon controleren.

- controle op het eerbiedigen van de fundamentele rechten en vrijheden en de menselijke waardigheid tijdens het gehele verwijderingsproces uitgevoerd door de federale politie en de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ).

De AIG ontwikkelt in haar controleaanpak een methodologie van prioritering waarin de tweeledige focus wordt meegenomen. De controleopdracht vertaalt zich zodoende in twee soorten activiteiten waarbij de dubbele scope in acht genomen wordt:

- activiteiten met en fysieke aanwezigheid op het terrein (controles on site);
- activiteiten op basis van de analyse van politierapporten (controle van documenten) van escortes die niet on site worden gecontroleerd.

4.2 FINANCIERING VAN DE MISSIE

Wij achten het in het kader van dit verslag nuttig om stil te staan bij de financiering van de monitoring van de gedwongen terugkeer. Artikel 9/2 van het Koninklijk Besluit van 19 juni 2012 stelt ter zake ‘De Algemene Inspectie voert een controle op de gedwongen terugkeer uit en houdt daarbij rekening met de beschikbare menselijke en budgettaire middelen..’

Door de keuze van de overheid om deze taak niet structureel te financieren, ziet de Inspecteur-generaal zich genoodzaakt zijn toevlucht te nemen tot een financiering via het AMIF-fonds³⁷. Deze niet-structurele financiering leidt tot de inzet van personeel via detachering om de missie uit te voeren. Detachering is van nature tijdelijk en is bindend voor drie partijen, met name de AIG, de politiefunctionaris en de zone of federale eenheid waartoe de politiefunctionaris behoort. Het valt op te merken dat de detachering door elk van deze drie partijen eenzijdig en op elk moment kan opgezegd worden.

In deze optiek vormen de manier waarop de missie wordt gefinancierd en de impact hiervan op de rekrutering van het noodzakelijke personeel een impliciet risico voor een optimale en continue ontwikkeling van het toezicht op gedwongen terugkeer. Een belangrijk gevolg betreft de moeilijkheid om een controleproces te ontwikkelen dat overeenkomt met de klassieke

³⁷ Voor de periode 2022-2024 heeft de AIG in het kader van het Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie van de Europese Unie een subsidie ontvangen om de eerste fase van een beleid voor de controle op gedwongen terugkeer vast te leggen en uit te voeren. Deze subsidie heeft de referentie AMIF-036-064 en was het voorwerp van een ministerieel besluit (Ministerieel besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken, Institutionele Hervorming en Democratische Vernieuwing tot toekenning van een subsidie aan de organisatie “Algemene Inspectie van de federale Politie (AIG)” ter dekking van een deel van de kosten voor de uitvoering van het project “Monitoring gedwongen terugkeer” met referentie AMIF 036-064, in het kader van het Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie, 22 december 2022).

controlenormen die op federaal of Europees niveau worden toegepast (COSO, INTOSAI). Zelfs wanneer men ervan uitgaat dat de fundamenteën van een dergelijk controleproces binnen de AIG aanwezig zijn, maken de onzekerheid over de financiering en het onzekere statuut van het personeel het niet evident om dit proces naar een hoger niveau van ontwikkeling te tillen.

4.3 FASEN VAN DE CONTROLE

4.3.1 VOORBEREIDING

De Dienst Vreemdelingenzaken maakt de beslissing tot verwijdering over aan de federale politie en aan de AIG waarna eerstgenoemde dienst, in concreto voornamelijk de Luchtvaartpolitie (LPA), de escorteopdracht voorbereidt.

Deze voorbereiding van de missie behelst het opmaken van een operationele risicoanalyse, het aanduiden/bepalen van een escortedispositief en het plannen van de benodigde inzet of capaciteit.

Deze fase wordt gevolgd door de uitvoeringsfase waarin het escortedispositief de verwijderingsopdracht uitvoert, waarna de verantwoordelijke begeleider een verslag van de missie opmaakt (fase van rapportering).

De AIG analyseert op systematische wijze de via DVZ verkregen informatie, aangevuld met gegevens verstrekt door de bevoegde diensten van de federale politie. Het doel is daarbij om verwijderingsoperaties te selecteren die van concreet belang zijn voor de wettelijke opdracht van de AIG en die tot een controle ter plaatse kunnen leiden.

Gebruik makend van een oriëntatiematrix maakt de AIG een voorlopige selectie van verwijderingsoperaties die kunnen worden gecontroleerd.

Prioriteit wordt daarbij allereerst verleend aan verwijderingsoperaties waarbij kwetsbare personen betrokken zijn, zoals gezinnen met kinderen, zwangere vrouwen, niet-begeleide minderjarigen en personen met bijzondere mentale of fysieke behoeften.

De AIG geeft daarnaast prioriteit aan beveiligde special flights, of – sinds 2024 – aan verwijderingen van meerdere DEPA op één commerciële vlucht³⁸.

Tenslotte wordt bijzondere aandacht besteed aan verwijderingsoperaties waarbij een groter risico op verzet bestaat en waarbij het gebruik van wettelijke dwangmaatregelen kan verwacht worden. Beoordelingsfactoren die hierbij in aanmerking worden genomen zijn zo bijvoorbeeld:

³⁸ Allen met bestemming Casablanca (Marokko).

- verwijdering met of zonder escortedispositief (DEPU/DEPA);
- agressief gedrag in het verleden;
- eerdere mislukte verwijderingspogingen;
- een gewelddadig crimineel verleden;
- de houding van betrokkene ten aanzien van de gedwongen terugkeer.

Bijkomende elementen zoals oproepen tot verzet door sympathisanten, mediagevoelige dossiers, het land van bestemming, de aanwezigheid van nieuwe escorteurs, het type vlucht (beveiligd of niet) en de duur van een eventuele transit worden zo nodig in de oriëntatiematrix in overweging genomen.

Na de voorlopige selectie voert de AIG een diepgaandere risicoanalyse uit, rekening houdend met zowel externe als interne factoren, omvattende:

- studie van de individuele dossiers;
- het verzamelen van informatie over eerdere pogingen;
- studie van de individuele profielen aan de hand van de aangeleverde fiches en specifieke behoeften van de betrokkenen;
- studie van het aantal ingezette escorteurs en hun ervaringsniveau;
- beschikbare AMIF-financiering;
- beschikbaarheid van controleurs en hun ervarings- en opleidingsniveau.

Tegelijkertijd evalueert/organiseert de AIG de praktische aspecten van de controle, zoals het toewijzen van middelen, bepalen van locatie en timing, veiligheidsmaatregelen, transportmiddelen, zo nodig verblijf in het buitenland, etc.

De controlevoorstellen worden vervolgens geverifieerd en al dan niet goedgekeurd door (de directie Audit & Inspectie van) de AIG.

4.3.2 UITVOERING

Het personeel van de AIG is gemachtigd de uitvoering van elke gedwongen terugkeer geheel of gedeeltelijk te controleren, zonder beperkingen ten aanzien van de tussenkomenende actoren en/of de diverse locaties (gesloten centrum, isolatiecel, gevangenis, politielokalen en -cellen, etc.).

Zodra de controle begint en zodra dit operationeel opportuun is (d.w.z. geen risico inhoudt voor de verwijdering) stellen de AIG-leden zich – in één van de landstalen of het Engels - formeel voor aan de te verwijderen persoon, aan het personeel belast met de begeleiding en aan eventuele andere actoren binnen het dispositief (vertrouwenspersoon, arts, leden MPOT, leden BML, enz.). Ze informeren hen over hun opdracht en rol als leden van een onafhankelijk toezichtsorgaan en herinneren zo nodig aan het belang van het respecteren van fundamentele rechten en menselijke waardigheid.

Tijdens de uitoefening van haar controleopdracht grijpt de AIG in voorkomend geval in wanneer zij vaststelt dat de normen of richtlijnen niet worden nageleefd, dat er zich risico's ontwikkelen of voordoen voor de fysieke of mentale integriteit van de DEPO, of dat mensenrechten niet of slechts deels worden geëerbiedigd. In zulke casussen zal de AIG verzoeken de nodige maatregelen te nemen om eventuele incidenten te voorkomen en op te lossen. Deze beslissing om tussen te komen wordt gebaseerd op een permanente en dynamische risicoanalyse, in overleg met de verantwoordelijke voor de verwijdering ter plaatse. De toepassing van het principe "geen verwijdering tegen elke prijs" is daarbij essentieel.

4.3.3 EVALUATIE

In lijn met de wettelijke voorschriften stelt de AIG van elke controle een gedetailleerd en chronologisch verslag op waarin alle relevante vaststellingen worden opgenomen, aangevuld met eventuele aandachtspunten en aanbevelingen.

Het opgestelde verslag wordt systematisch aan een interne kwaliteitscontrole en coherentietoets onderworpen en maakt indien noodzakelijk (aandachtspunt of aanbeveling) het voorwerp uit van een casusgericht overleg met de betrokken partij(en).

Het besproken en gevalideerde verslag wordt samen met de andere verslagen vervolgens maandelijks overgemaakt aan de bevoegde autoriteiten alsook aan de betrokken diensten om zodoende op transparante wijze te informeren over de uitgevoerde controles op de gedwongen terugkeer.

Een aandachtspunt betreft een vaststelling die voor het eerst wordt gedaan tijdens de controle. Het betreft m.a.w. een specifieke situatie of incident dat opvalt en mogelijk aandacht verdient, maar nog niet als een structureel probleem kan worden beschouwd. Aandachtspunten dienen om de betrokken instanties te wijzen op potentiële verbeterpunten of risico's die in de toekomst aandacht vereisen.

Een aanbeveling daarentegen is dan weer gebaseerd op structurele vaststellingen waarbij hetzelfde probleem of vergelijkbare situaties twee of meer keer zijn geconstateerd. Het handelt hier om terugkerende kwesties of patronen die wijzen op een effectief risico binnen het proces van de gedwongen terugkeer. Aanbevelingen zijn gericht op het doorvoeren van concrete verbeteringen om deze structurele items aan te pakken en de kwaliteit van het terugkeerproces te verhogen.

Deze benadering zorgt ons inziens voor een meer genuanceerde verslaggeving waarbij incidentele zaken worden onderscheiden van systematische problemen wat bijdraagt aan een effectieve risicobenadering van het controleproces op de gedwongen terugkeer.

Naast deze casuïstische rapportering brengt de AIG ook nog op jaarlijkse basis verslag uit aan de minister van Binnenlandse Zaken over deze wettelijke en essentiële opdracht.

4.4 Overzicht van de controles uitgevoerd door de AIG

In het afgelopen jaar heeft de AIG haar controleopdracht met betrekking tot de gedwongen terugkeeroperaties verder geconsolideerd. De cijfers in dit hoofdstuk geven een gedetailleerd overzicht van de uitgevoerde controles, de betrokken personen, de toegepaste dwangmiddelen en de mate van weerstand die door deze personen werd geboden.

Ondanks de aanhoudende uitdagingen op het vlak van personeelscapaciteit is het totaal aantal uitgevoerde controles in vergelijking met 2023 met ongeveer 45% gestegen. Daarnaast is het aantal gecontroleerde personen met ongeveer 24% toegenomen. Dit toont aan dat de AIG, binnen de beschikbare middelen, blijft inzetten op een effectieve en grondige monitoring van gedwongen terugkeeroperaties. Deze stijging onderstreept de voortdurende inspanningen om de naleving van de geldende wet- en regelgeving te waarborgen en de menselijke waardigheid van de betrokken personen te beschermen.

De kwantitatieve gegevens vormen een essentiële basis voor de evaluatie van de doeltreffendheid van de controles en bieden waardevolle inzichten in mogelijke verbeterpunten. Daarnaast kunnen ze bijdragen aan het herzien van prioriteiten met betrekking tot de risicoanalysematrix. In de volgende secties worden deze statistieken gepresenteerd om een transparante weergave te bieden van onze controleopdracht.

4.4.1 EVOLUTIE VAN HET AANTAL CONTROLES DOOR DE AIG

Tabel 5 - Aantal uitgevoerde controles door de AIG

	2022	2023	2024
Luchtvaartpolitie Zaventem			
Lijnvlucht tot en met het aan boord gaan	79	54	81
Lijnvlucht tot en met bestemming	0	0	3
Beveiligde vlucht tot en met het aan boord gaan, inclusief in het buitenland	5	6	0
Beveiligde vlucht tot en met de bestemming	2	1	5
Lijnvlucht in geval van transit via een luchthaven in België	7	0	0
Luchtvaartpolitie Gosselies			
Lijnvlucht tot en met aan boord gaan	0	1	0
Antwerpse Scheepvaartpolitie			
Verstekelingen	0	0	0
Spoorwegpolitie Brussel			
Gedwongen terugkeer per trein	2	0	1
Totaal	95	62	90

In 2024 heeft de AIG in totaal toezicht gehouden op 90 gedwongen terugkeeroperaties die het doel hadden zowel DEPU's als DEPA's van het Belgisch grondgebied te verwijderen. De verwijderingspogingen resulteerden in 17 van de door de AIG gecontroleerde gevallen in het niet slagen van de verwijdering.

4.4.2 AANTAL PERSONEN BETROKKEN BIJ HET TOEZICHT VAN DE AIG

Tabel 6 – Aantal personen betrokken bij het toezicht van de AIG

Controles	DEPA	ANAD	DEPU	INAD	
Lijnvlucht tot en met het aan boord gaan	38	0	60	0	
Lijnvlucht tot en met de bestemming	13	0	0	0	
Beveiligde vlucht tot en met het aan boord gaan, inclusief in het buitenland	0	0	0	0	
Beveiligde vlucht tot en met de bestemming	61	0	0	0	
Gedwongen terugkeer per trein naar instappen	0	0	1	0	
TOTAAL	112	0	61	0	173³⁹

In 2024 heeft de AIG in totaal toezicht gehouden op 173 betrokkenen die deel uitmaakten van een gedwongen terugkeeroperatie. Van dit aantal werd gepoogd om 112 personen als DEPA en 61 personen als DEPU gedwongen te verwijderen van het Belgisch grondgebied. Tijdens onze controleopdrachten hebben we bij 8 DEPA's en 9 DEPU's vastgesteld dat de verwijderingsopdracht niet slaagde. Verwijderingsoperaties kunnen namelijk om uiteenlopende redenen worden afgebroken. Zo kan de verantwoordelijke van de federale politie die de leiding heeft over de operatie op elk moment beslissen om deze stop te zetten, bijvoorbeeld omwille van medische redenen of hevig verzet door de DEPA. Daarnaast berust de eindverantwoordelijkheid bij de boordcommandant die te allen tijde kan beslissen om de verwijdering te onderbreken.

Van de in totaal 3 270 door gedwongen terugkeer verwijderde personen zijn er door de AIG 156 betrokkenen gecontroleerd, wat neerkomt op 4,77% van het totaal. Dit percentage geeft een indicatie van de omvang van het aantal gecontroleerde personen in verhouding tot het totaal aantal gedwongen verwijderde personen waarvan de verwijdering geslaagd is.

Van de 2 146 gedwongen verwijderingen per vlucht zonder escorte werden er 52 DEPU's – waarvan de verwijdering geslaagd is – gemonitord, wat neerkomt op ongeveer 2,42% van het totaal. Dit percentage geeft een indicatie van de omvang van het aantal gecontroleerde personen in verhouding tot het totaal aantal DEPU's die per vlucht verwijderd werden. De

³⁹ Een te verwijderen persoon wordt waarschijnlijk meer dan eens geteld, aangezien het om een poging gaat.

monitoring van DEPU's vormt zoals in de punt 4.1. verduidelijkte methodologie geen prioriteit voor de AIG.

Van de 531 DEPA's die gedwongen per vliegtuig (ook Special Flights) en trein met escorte werden verwijderd, zijn er 104 DEPA's – waarvan de verwijdering geslaagd is – gemonitord door de AIG, wat neerkomt op 19,59%. Dit percentage geeft een indicatie van de omvang van het aantal controles bij de geslaagde verwijdering van DEPA's in verhouding tot het aantal DEPA's die per vliegtuig en trein succesvol werden verwijderd. De gedwongen verwijderingen per auto maakten in 2024 geen deel uit van de scope van de AIG.

De analyse van deze cijfergegevens leert ons dat de AIG over een enorm groeipotentieel beschikt op vlak van representativiteit bij haar controles op de gedwongen terugkeeroperaties. Zeker indien er rekening gehouden wordt met het feit dat een geslaagde verwijderingsoperatie uit meerdere pogingen kan bestaan. Slechts 4,77% van het totaal aantal verwijderde personen werd gemonitord, wat inhoudt dat onze toezichtsoopdracht niet representatief is voor het totaal aantal per gedwongen terugkeer verwijderde personen. Vooral bij de DEPU's (zonder escorte) is het aandeel van de controles minimaal, met slechts 2,84% gemonitord, wat verklaard wordt door de lagere prioriteit die de AIG hieraan geeft (zie hoofdstuk over methodiek). Daarentegen is de controle bij DEPA's (vertrek per vliegtuig en trein) relatief hoger, met 19,59% gemonitord, wat wijst op een gerichtere controleaanpak binnen de prioriteiten die de AIG voorop stelt, rekening houdend met het beschikbare budget voor middelen en personeelscapaciteit. Aangezien bepaalde terugkeerwijzen, zoals per auto, volledig buiten deze analyse vallen, is de representativiteit van het toezicht niet volledig en biedt het slechts een gedeeltelijk beeld.

4.4.3 GEBRUIKTE DWANGMIDDELEN TIJDENS HET TOEZICHT VAN DE AIG

Tabel 7 -Aantal gebruikte dwangmiddelen tijdens het toezicht van de AIG

Franse gordel	49
Quick-release handboeien	1
Reguliere handboeien	9
Velcro t.h.v. enkels	9
Velcro t.h.v. knieën	3
Geboeid vooraan	3
Geboeid achteraan	5
Veiligheidshelm	3
DEPA gedragen	9
Fysieke dwang ⁴⁰	14

⁴⁰ De Algemene Inspectie verzamelt tijdens haar controleopdrachten gegevens over het algemeen gebruik van fysieke dwang tijdens verwijderingsoperaties.

Totaal	105⁴¹
---------------	-------------------------

4.4.4 VERZET GEPLEEGD TIJDENS DE CONTROLES VAN DE AIG

Tabel 8 - Aantal weerspannige handelingen tijdens de controles van de AIG.

Roepen	20
Accordeonbewegingen	5
Schoppen	3
Passieve weerstand	12
Bijten	0
Spuwen	4
Bloed spuwen	3
Uitkleden	1
Kopstoot	3
Zelfverwonding + poging	4
Poging tot ontsnapping	0
Fecaliën	0
Totaal	62⁴²

4.4.5 VERWONDINGEN TIJDENS HET TOEZICHT VAN DE AIG

Tijdens onze toezichtsoopdracht werd in vijf gevallen verwondingen of meldingen van verwondingen bij DEPA's vastgesteld. Bij de leden van de federale politie hebben we geen verwondingen vastgesteld. Onderstaande opsomming geeft bondig de context, alsook de aard van de verwondingen weer:

- Een DEPA gaf aan pijn te hebben 'overal op zijn lichaam' - de arts kon geen acute verwondingen vaststellen;
- Een DEPA ging over tot zelfverminking door zichzelf met een metalen voorwerp in de torso te snijden en het eigen hoofd te stoten tegen de celwand. De verwondingen blijken na een onderzoek door de medische dienst van de luchthaven oppervlakkig te zijn en worden ter plaatse verzorgd - de arts achtte geen verdere opvolging noodzakelijk.

⁴¹ Op dezelfde persoon kunnen verschillende dwangmiddelen worden toegepast. De cijfergegevens omvatten eveneens de inzet van dwangmiddelen door de medewerkers van DVZ/Bureau T die instaan voor het transport van DEPO's.

⁴² Dezelfde persoon kan verschillende manieren van verzet gebruiken.

- Een DEPA ging over tot zelfverminking door verwondingen aan te brengen in de eigen mond met een stuk van een scheermesje. Hij verklaarde scheermesjes ingeslikt te hebben wat na medisch onderzoek in het ziekenhuis niet het geval bleek.
- Een DEPA spuwde bloed en meldde een halve batterij ingeslikt te hebben - ingevolge medisch onderzoek in het ziekenhuis werden geen lichaamsvreemde objecten aangetroffen.
- Een DEPA had tijdens zijn foullering een onbekend voorwerp in de mond wat hij later leek ingeslikt te hebben en werd naar het ziekenhuis overgebracht door medewerkers van DVZ - ingevolge medisch onderzoek in het ziekenhuis werden geen lichaamsvreemde objecten aangetroffen.

AIG

5 OVERZICHT VAN OPSTANDEN AAN BOORD GEMELD DOOR LPA

Onderstaand overzicht betreft een olijsting van de in 2024 door FedPol/LPA geregistreerde opstanden aan boord van scheduled flights.

In dit kader bezorgde diezelfde dienst ons de volgende informatie voortkomend uit de door hen opgestelde DEPA- of ANAD-verslagen, verslagen die op dagelijkse basis en bij ontvangst door de AIG gescreend worden in functie van haar missie.

Het valt op te merken dat de AIG enkel op vlucht SN255 van 07/01/2024 (zie hieronder) toezicht uitoefende.

5.1 VLUCHT SN369 VAN 05/01/2024⁴³:

‘Betrokkene stapt rustig aan boord. Kort na de boarding van de passagiers begint betrokkene zich verbaal te verzetten. Hij roept luid om de aandacht van de passagiers te trekken. Hij maant de passagiers ook aan om te filmen en dit op Facebook te plaatsen. Betrokkene verzet zich fysiek en verbaal en een deel van de passagiers gaat rechtstaan en sommige ruien de menigte op. Enkelingen filmen de operatie. Betrokkene gaat ondertussen luider en luider roepen en wordt hysterisch. Na samenspraak met de gezagvoerder wordt besloten dat het niet meer opportuun is om aan boord te blijven. De grote onruststokers (5 personen) worden op vraag van de gezagvoerder van boord verwijderd. Eén passagier verzet zich hevig, de andere 4 passagiers verzetten zich niet.’

5.2 VLUCHT SN255 VAN 07/01/2024:

‘Tijdens de boarding van de andere passagiers begint betrokkene te roepen dat hij niet wil vertrekken. Hij pleegt verbaal en fysiek verzet en spuwt wild om zich heen. Hij spuwt in het aangezicht van één van de escorteurs. In het begin geven niet veel passagiers aandacht aan de opdracht maar na een tijd komt een groot deel van de passagiers in opstand tegen de verwijderingsopdracht. In opdracht van het aanwezige kaderlid verlaat het dispositief het vliegtuig.’

De Algemene Inspectie was op 07/01/2024 belast met de monitoring van een op die dag voorziene gedwongen terugkeer en was getuige van de ontwikkelingen aan boord van vlucht nummer SN255. Post factum werd zoals wettelijk voorzien een chronologisch controlerapport opgesteld.

⁴³ Geen monitoring door AIG

5.3 VLUCHT AT833 VAN 24/02/2024⁴⁴:

‘Vanaf het ogenblik dat de boarding ongeveer halverwege is begint betrokkene hevig te roepen. Dit om de aandacht te trekken van de passagiers. Dit lukt hem gedeeltelijk want de passagiers beginnen hun ongenoegen te uiten door hun tafeltje uit te klappen en er met hun handen op te kloppen. Deze actie wordt in de kiem gesmoord door de purser. Betrokkene blijft hevig roepen tot na take-off (tot kwartier na take-off). Betrokkene blijft rustig tijdens het verdere verloop van de vlucht. Verwijderingspoging wordt niet afgebroken.’

5.4 VLUCHT SN369 VAN 10/05/2024⁴⁵:

‘Betrokkene wordt aan boord gedragen en in zijn voorziene stoel geplaatst. Betrokkene begint onmiddellijk te roepen. De DEPA blijft schreeuwen en produceert veel speeksel die hij uit de mond laat hangen. Hij gaat hevig stuip trekken en laat nog meer speeksel uit zijn mond bengelen. Hierop beslist het toezichthoudende kaderlid, in samenspraak met de maatschappij om de poging tot escorte te staken.’

5.5 VLUCHT ET773 VAN 10/05/2024⁴⁶:

‘Tijdens de boarding begint ANAD zich hevig te verzetten en roepen. Er ontstaat tumult onder de andere passagiers in het voorste gedeelte van het toestel. Een kleine 100 personen wil niet gaan zitten. De opstand concentreert zich vooraan in het toestel. Geüniformeerde ploegen komen in bijstand om de toestand te kalmeren. Aangezien de opstand vooraan zo hevig is besluit het kaderlid de escorte af te breken wegens een te groot veiligheidsrisico. Eén van de passagiers geeft de station-manager een duw. Samen met een geüniformeerde ploeg wordt deze passagier van boord gehaald met veel fysiek verzet.’

5.6 VLUCHT TK1942 VAN 27/05/2024⁴⁷:

‘Bij het parkeren aan de trap van het vliegtuig begint betrokkene verbaal agressief te worden. Hij zegt niet te willen vertrekken en verzet te zullen plegen. Betrokkene zegt dat hij iedereen aan boord zal beledigen en zal roepen en problemen zal veroorzaken. Fysiek en verbaal verzet van betrokkene tijdens boarding. Net wanneer de boarding compleet is wordt de verwijderingspoging afgebroken door de boordcommandant.

⁴⁴ Idem

⁴⁵ Geen monitoring door AIG

⁴⁶ Idem

⁴⁷ Idem

Tweede poging: opnieuw fysiek en verbaal verzet tijdens boarding (tot einde boarding).'

5.7 VLUCHT SN369 VAN 02/12/2024⁴⁸:

‘Halfweg de boarding van de passagiers begint betrokkene zeer luid te roepen. Een twintigtal passagiers achteraan het vliegtuig staan recht en beginnen te filmen en hun mening te uiten. Betrokkene blijft tijdens de boarding luid roepen en tracht de passagiers voor zich te winnen. Wanneer de boarding is afgelopen blijven een groot deel passagiers in het achterste compartiment roepen en wordt er getracht om een opstand te veroorzaken. Betrokkene blijft roepen en een klein deel van de passagiers blijft onrustig. Vermits controle op de betrokkene is er goedkeurig dat escorte mag doorgaan. Crew spreekt meermaals oproerende passagiers aan tijdens de push-back en het taxiën. Betrokkene blijft luid roepen. Op het ogenblik van take-off zijn alle passagiers gaan zitten en beseft betrokkene dat het over is. Hij stopt met roepen.’

⁴⁸ Idem

6 OVERZICHT VAN DE KLACHTEN

In het informatieblad over de detentie van migranten somt het Europees Comité ter Preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPT) de waarborgen op die tijdens detentie moeten worden geboden, waaronder mechanismen voor het indienen van klachten.

Op plaatsen waar te verwijderen personen worden vastgehouden, bestaan meerdere mechanismen die een externe controle van een klacht mogelijk maken: gerechtelijke controle (Raadkamer, Kamer van inbeschuldigingstelling), de Klachtencommissie van de FOD Binnenlandse Zaken, federale ombudsmannen, niet-gouvernementele organisaties die geaccrediteerd zijn om toegang te krijgen tot de accommodatie/ centra, parlementaire controle (via parlementaire vragen en bezoeken), enz.

Deze mechanismen bestaan met betrekking tot de uitvoering van verwijderingen door de politie. Klachten kunnen worden ingediend bij de geïntegreerde politie en de externe controleorganen, namelijk het Comité P en de AIG.

Tijdens de uitvoering van een controleopdracht stellen AIG-medewerkers zich aan de te verwijderen persoon voor alsook aan de andere aanwezigen die verantwoordelijk zijn voor de omkadering en de escorte. Vanaf dit eerste contact wordt de te verwijderen persoon geïnformeerd over de rol van de AIG. De AIG-medewerkers spreken daarenboven met de te verwijderen persoon om informatie in te winnen, bijvoorbeeld over de omstandigheden waaronder de gedwongen terugkeer tot dusver heeft plaatsgevonden en over zijn of haar gemoedstoestand.

De AIG-medewerkers communiceren zonodig over klachtenmechanismen op basis van hun analyse van de situatie tijdens het feitelijke verwijderingsproces. Indien de te verwijderen persoon meewerkt aan de gedwongen verwijdering zonder klachten te uiten ten opzichte van de belanghebbenden in dit proces, dienen de AIG-medewerkers erover te waken dat zij de gemoedstoestand van de persoon niet beïnvloeden tijdens de momenten waarop zij met de persoon in gesprek gaan. De beslissing om het initiatief te nemen om de vreemdeling op dat moment en in een dergelijke situatie te informeren over de klachtenregeling heeft weinig zin en kan zelfs een risico vormen voor het verdere verloop van de gedwongen terugkeer.

Teneinde een overzicht te geven van de klachten in 2024 werden de volgende diensten gecontacteerd:

- AIG - Directie individuele onderzoeken (AIG/IGEO)

- Vast Comité van toezicht op de politiediensten (Comité P)
- federale politie - Dienst Interne Toezicht en Kwaliteit (FedPol/TIWK)
- federale politie - LPA/Directie (FedPol/LPA)

Zowel de Directie Individuele Onderzoeken (AIG/IGEO), het Comité P als de Dienst Toezicht Interne werking en Kwaliteit van de federale politie (FedPol/TIWK) stelden ons in kennis dat zij niet op de hoogte zijn van klachten in het kader van gedwongen terugkeeroperaties.

De Directie LPA (FedPol/LPA) berichtte ons dat in 2024 twee klachten ingediend werden die het voorwerp uitmaakten van een administratieve afhandeling. Beide klachten handelden om vermeende onmenselijke, vernederende behandeling en willekeurige procedure.

Deze gestructureerde aanpak en rapportering rond de resultaten van de bestaande klachtenmechanismen dragen bij aan de transparantie en verantwoording binnen het proces van gedwongen terugkeer, in lijn met de CP3-richtlijnen.

AIG

7 AANBEVELINGEN & AANDACHTSPUNTEN

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de aanbevelingen die in het jaar 2024 door de leden van de Algemene Inspectie werden geformuleerd tijdens de uitvoering van het toezicht op de verplichte terugkeer. Los daarvan worden ook beknopt enkele aandachtspunten belicht. De aanbevelingen worden van volgende kleurencodering voorzien teneinde te verduidelijken in welke mate de bestemmingen hieraan een gevolg gaven:

Uitgevoerd	
In uitvoering	
Niet uitgevoerd	

De aanbevelingen worden als volgt en op systematische wijze weergegeven:

Aanbeveling	Bestemming(en)
Omschrijving	

7.1 AANBEVELINGEN

Aanbeveling De AIG beveelt de Directie van de Spoorwegpolitie aan om een interne richtlijn op te stellen voor gedwongen terugkeeroperaties. Deze richtlijn dient het volledige proces duidelijk te beschrijven en per fase de taken van de betrokken politieambtenaren definiëren.	SPC	
--	-----	---

De Directie van de Spoorwegpolitie heeft op 14 mei 2025 een permanente dienstnota verspreid met uitgiftenummer 2024/2636 getiteld 'Verwijderingen DEPU per trein in station Brussel-Zuid – Eloignements DEPU par train dans la gare du Midi'. De permanente dienstnota voldoet aan de omschrijving vermeld in de aanbeveling.

Aanbeveling

Personen die deel uitmaken van een gedwongen terugkeeroperatie dienen steeds aan de publieke nieuwsgierigheid onttrokken te worden. De Algemene Inspectie beveelt – in opvolging van een aanbeveling geformuleerd op 02 maart 2022 - aan om de gesprekken met de NMBS omtrent het station Brussel-Zuid voort te zetten met het oog op het bekomen van een geschikte politiepost.

SPC

De Directie van de Spoorwegpolitie informeerde onze diensten dat de werken in de backoffice-ruimtes van de grenscontrole in station Brussel-Zuid nog niet zijn gestart. Er is momenteel sprake van een status quo.

Aanbeveling

De Algemene Inspectie beveelt de Dienst Vreemdelingenzaken en de Directie van de Spoorwegpolitie aan om samen een operationeel samenwerkingsprotocol te ontwikkelen met duidelijke en uniforme procedures.

SPC & DVZ

De Directie van de Spoorwegpolitie informeerde ons dat op 26 augustus 2024 een overleg plaatsvond tussen de Directie van de Spoorwegpolitie en de Directie van de Operaties van de Bestuurlijke Politie. Tijdens dit overleg werd beslist om de bespreking van een samenwerkingsprotocol tussen de Dienst Vreemdelingenzaken en de Spoorwegpolitie uit te stellen, in afwachting van meer duidelijkheid over de inzet van andere escorteurs, zoals die van de DVZ en Frontex. Momenteel wordt overleg gevoerd met de DVZ over twee koninklijke besluiten die betrekking hebben op enerzijds de inzetmodaliteiten van deze escorteurs en anderzijds op hun opleiding. Pas wanneer deze aspecten zijn opgehelderd kan verder gewerkt worden aan het protocol. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met bestaande politionele samenwerkingsakkoorden en/of met akkoorden die nog in onderhandeling zijn. Verwijderingen via het spoor zullen in elk geval op verschillende wijze worden uitgevoerd naargelang de afgesloten en nog af te sluiten bilaterale akkoorden met onze buurlanden met betrekking tot de bevoegdheden van politieambtenaren op elkaars grondgebied.

Aanbeveling

De infrastructuur in de ruimte voor fouillering en administratieve afhandeling van het gesloten centrum 127bis vormt een risico voor zowel de DEPO's als de begeleiders van LPA BruNat door de aanwezigheid van scherpe hoeken en randen.

DVZ

Doorheen het jaar heeft de Dienst Vreemdelingenzaken de nodige inspanningen gedaan om de risicovolle hoeken en randen van beschermend materiaal te voorzien. De aanbeveling diende in het najaar herhaald te worden, gezien het eerder bevestigde materiaal was losgekomen. De Dienst Vreemdelingenzaken heeft steeds een gepast gevolg gegeven aan de aanbevelingen hieromtrent.

Aanbeveling

In het kader van een zo efficiënt/effectief mogelijke informatief flux en in het ruimere kader van een optimale risicobeheersing beveelt de Algemene Inspectie alle betrokken actoren aan om maximaal aanwezig te zijn bij coördinatievergaderingen voorafgaand aan grotere georganiseerde verwijderingsoperaties.

LPA & DVZ

De leden van de Algemene Inspectie hebben bij enkele verwijderingsoperaties vastgesteld dat een aantal cruciale actoren niet aanwezig waren bij het voorafgaand coördinatieoverleg. Na de verspreiding van de aandachtspunten en aanbevelingen in dit kader merken wij een stijging in de aanwezigheden van de actoren. De aanbeveling wordt beschouwd als 'in uitvoering' aangezien na de verspreiding ervan geen nieuwe missies met 'chartered flights' werden georganiseerd en de Algemene Inspectie de uitvoering in 2025 verder opvolgt.

7.2 AANDACHTSPUNTEN

In lijn met de wettelijke voorschriften stelt de AIG zoals supra aangehaald bij elke monitoring een chronologisch verslag op met alle relevante vaststellingen, in voorkomend geval aangevuld met een of meerdere aandachtspunten.

In de loop van 2024 heeft de Algemene Inspectie 17 aandachtspunten geformuleerd ten aanzien van diverse actoren die betrokken zijn bij de tenuitvoerlegging van de gedwongen terugkeer. Deze aandachtspunten worden niet weerhouden in het activiteitenverslag 2024, aangezien dit door de wetgever niet gevraagd wordt en deze bovendien doorgaans betrekking hebben op

eenmalige vaststellingen. De aandachtspunten worden op permanente wijze verwerkt in de informatiestroom met de verantwoordelijken van de betrokken federale diensten.

Een aandachtspunt beoogt - in de eerste plaats - bepaalde bevindingen op constructieve wijze onder de aandacht te brengen, zonder dat hierbij onmiddellijk sprake is van een structureel probleem. Indien datzelfde aandachtspunt zich herhaaldelijk manifesteert - concreet bij twee of meer casussen - kan dit aanleiding geven tot het formuleren van een aanbeveling die verdere opvolging noodzaakt.

Ter illustratie en niet-limitatief hierbij enkele in 2024 geformuleerde aandachtspunten:

- Locatie en timing van debriefing met alle betrokken actoren tijdens de 'return flight phase' van een JRO naar Kinshasa;
- De mogelijk beperkte tijd voor de arts ter inzage van het dossier van een (reserve)-DEPA naar aanleiding van een JRO naar Kinshasa;
- Een fouillering met ontkleding werd niet conform de wettelijke voorschriften (Artikel 28§5 WPA) uitgevoerd;
- Het ontbreken van reisgeld voor een DEPA welke verklaart op bestemming nog een aanzienlijk traject te moeten afleggen;
- Het niet uitvoeren van de controle van de bagage van een DEPA.

8 CONCLUSIE

In 2024 heeft de AIG een belangrijke stap gezet in de verdere professionalisering van het toezicht op de gedwongen terugkeer, meer bepaald door het uitwerken van een opleidingsplan gericht op de versterking van kennis en expertise bij de direct betrokken medewerkers. Deze inspanning onderstreept het strategische belang dat wordt gehecht aan een kwaliteitsgericht en onafhankelijk mechanisme, dat aansluit bij de toenemende aandacht voor mensenrechten en internationale normen op dit terrein.

Gedwongen terugkeer vormt het sluitstuk van een humaan en duurzaam terugkeerbeleid. Dit vergt een toezichtstructuur die niet alleen juridisch en operationeel adequaat verankerd is, maar ook ingebed is in een brede visie op transparantie, proportionaliteit en accountability. De AIG draagt hieraan bij door de ontwikkeling van een doeltreffend controlesysteem, waarin kwaliteit, deskundigheid en continuïteit centraal staan. Het in 2024 opgezette opleidingsplan vormt een belangrijk fundament voor deze ambitie.

In het kader van deze professionaliseringsslag zullen in 2025 twee medewerkers deelnemen aan de opleiding 'Forced Return Monitor' (FRONTEX), gevolgd door een deelname aan de opleiding 'escorteur' (federale politie/LPA) in het najaar. Deze opleidingen zullen ongetwijfeld bijdragen aan de uitbouw van expertise en praktijkgerichte competenties, essentieel voor het verantwoordelijk uitvoeren van het toezicht op terugkeeroperaties.

Het is duidelijk dat de Algemene Inspectie, sinds zij deze opdracht kreeg toevertrouwd, op het vlak van de controle op de gedwongen terugkeer een betrouwbare actor is gebleken. Dit blijkt ook uit het rapport dat het Comité P in 2024 schreef over de manier waarop de Algemene Inspectie deze opdrachten uitvoert:

"Algemeen bracht het onderzoek geen enkel aspect aan het licht dat als problematisch beschouwd kan worden in de manier waarop de AIG haar controleopdracht op de gedwongen terugkeer uitvoert. De beperkingen op de uitgevoerde controles zijn grotendeels toe te schrijven aan de budgetbeperkingen waarover de AIG geen enkele controle heeft."⁴⁹

De Algemene Inspectie sluit zich aan bij de vaststellingen van het Comité P. De uitvoering van deze toezichtopdrachten zou een duurzamer karakter krijgen indien de momenteel naar de Algemene Inspectie gedetacheerde personeelsleden effectief zouden worden benoemd. Dit moet toelaten dat de controle op de gedwongen terugkeer de noodzakelijke stabiliteit en

⁴⁹ Comité P, *Monitoring van de controle door de AIG op de door de LPA uitgevoerde gedwongen terugkeeroperaties*, 2024, p.47

kwaliteit zou bieden, én dat de opgebouwde expertise op een meer systematische wijze zou worden geborgd, getoetst en doorontwikkeld.

---XXX---

AIG